

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Măgincat
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cho.
 Editura Tipo MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889
 ISSN-L 2734 -688

Corpurile voluntarilor ardeleni, bănățeni și bucovineni din Rusia, Italia și Franța

Jr. Dr. Augustin ȚĂRĂU

Idea constituirii unor formațiuni militare alcătuite din români ardeleni, aflați pe teritoriul României, aparține bănățeanului Ștefan Stoika¹, fost general-maior de artilerie în armata română. În anul 1913, pensionar fiind, el organizează la București o „legiune ardeleană” pe care o va echipa și antrena cu bani obținuți din donații. Visul său era acela de a-i încadra pe acești voluntari în diferite unități militare românești și a-i folosi drept călăuze ale acestora atunci când veni vremea ca România să revendice Transilvania și Banatul. Propunerea a căpătat consistență în 1915, an în care demersului său i se vor alătura ardelenii Octavian Goga și Simion Mândrescu². Cei doi vor da inițiativei o formă asociativă și vor înființa un organ de presă propriu, intitulat „Ardealul”, reușind, până în octombrie 1915, să atragă de partea lor 3.000 de membri. Statutul de neutralitate, adoptat de România încă de la începutul războiului, nu i-a permis guvernului Ion I.C. Brătianu să încadreze într-o formă legală demersul ardelenilor, însă până la sfârșitul anului 1915 vor fi integrați în forțele armatei române în jur de 20.000 de soldați, subofițeri și ofițeri transilvăneni. Alții 10.000 de ardeleni li se vor alătura după intrarea României în război alături de puterile Antantei.

¹ Ștefan Stoika, fiul colonelului Ștefan Cristofor Stoika, fost șef al Statului Major al Armatei Române și deputat. Familia este originară din Lipova, însă s-a stabilit la București încă din prima jumătate a veacului al XIX-lea. În 1868 a absolvit Școala Militară din capitală, cu gradul de locotenent, iar în 1871 a fost numit atașat pe lângă Regimentul de Artilerie al Gărzii Regale din Berlin, timp în care urmează și cursurile Școlii de Artilerie din capitala Germaniei. Întors acasă, participă la Războiul de Independență din 1877, comandând Bateria „Carol”, cu care a acoperit cu succes trecerea armatelor ruso-române peste Dunăre, la Calafat, merite pentru care a fost distins cu „Steaua României” clasa a V-a. A fost un neobosit militant unionist și din această cauză, pe timpul ocupației germane a Bucureștilor, a fost ținut ostatic până la reîntrirea trupelor române în capitală. S-a stins din viață în 19128 la București. Radu Păiușan, *Generalul bănățean Ștefan Stoika, luptător pentru independență și unitate națională*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2002, passim

² Simion C. Mândrescu s-a născut la 18 iulie 1868 în satul Râpa de Jos (comitatul Bistrița-Năsăud), a urmat cursurile Gimnaziului Greco-catolic din Năsăud, unde a absolvit în anul 1888, după care fugie în România, la fel cum făcuse și George Coșbuc, năsăudean și el și absolvent al aceleiași școli. La București își va făuri o remarcabilă carieră profesională în învățământ superior și, totodată, va milita activ în toate asociațiile unioniste înființate în capitală (Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor și Federația Unionistă) alături de alți români ardeleni și bucovineni. După ocuparea Bucureștilor de către trupele Puterilor Centrale, se retrage în Moldova, iar de aici pleacă la Paris unde, în perioada august 1917-aprilie 1918, va lucra pentru propaganda cauzei unioniste a României în cadrul „Societății Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina aflători în Țară”. În cadrul acestei activități, este primit de premierul francez Georges Clemenceau și poartă corespondență diplomatică cu președintele american Woodrow Wilson pentru a-i convinge de justitatea revendicărilor românești față de monarhia dualistă. Își va continua misiunea în Italia unde, cu sprijinul premierului Vittorio Orlando, va contribui la organizarea „Legiunii române”, corp de armată alcătuit din patru regimente formate din prizonieri români ardeleni din Italia. Valer Covrig-Cudrec, *Simion C. Mândrescu. Omul din umbra Marii Uniri. „Și noi am pus o piatră la Temelia României Marii”, în „Cuvântul Liber”, nr. 951 din 14 februarie 2012*

Octavian C. Tăslăuanu³, un alt ardelean refugiat la București, după ce a dezertat din armata austro-ungară mobilizată în Galiția, va insista pe lângă autoritățile române spre a le convinge de necesitatea înființării unui corp al voluntarilor ardeleni și bucovineni, recrutați din rândurile celor pripășiți pe teritoriul românesc și din cel al prizonierilor români din Rusia, la scurtă vreme după intrarea României în război. El redactează în acest sens documentul intitulat „Memoriu asupra înființării Legiunii românilor subjugați”, la care subscriu și alți fruntași ardeleni și bucovineni din capitală, precum Vasile Lucaciu, Onisifor Ghibu, Vasile C. Osvadă⁴, Iorgu Toma⁵ și Dimitrie Marmeliuc⁶, și-l depune la registratura Consiliului de Miniștri la începutul lunii septembrie 1916. Demersul este reluat apoi de Victor Deleu⁷ și Vasile C. Osvadă, în numele prizonierilor români din Rusia, și este adresat generalului Constantin Prezan, pe atunci comandant al Corpului IV Armată (Armata de Nord) însă, la fel ca și cel dintâi, nu reușește să stârnească vreun ecou nici în cercurile militare și nici în cele politice⁸. La sfârșitul anului 1916 se aflau în lagărele din Rusia 120.000 de români ardeleni, bucovineni și bănățeni ce luptaseră în armatele austro-ungare⁹, alături de alte zeci de mii de prizonieri germani, austrieci, unguri cehi, slovaci și alții din rândurile inamicului.

În octombrie 1916, autoritățile țariste consimt la desfășurarea unui schimb de prizonieri cu tabăra adversă, ce consta în repatrierea 15.000 de prizonieri germani și austrieci în schimbul a 15.000 de prizonieri ardeleni, ce urmau să alcătuiască unități combatante în slujba României. Aceștia trebuiau să fie concentrați în lagărul de la Darnița¹⁰, lângă Kiev, spre a fi instruiți și organizați, scop în care din

³ Octavian Codru Tăslăuanu s-a născut pe 1 februarie 1876 la Bilbor (Harghita), în familia preotului greco-catolic Ioan Tăslăuanu, parohul locului. A urmat cursurile școlilor din Giurgeu-Sânmiclăuș, Năsăud, Brașov și Blaj, iar în perioada 1895-1896 lucrează ca practicant la notariatul din Bicaz, între 1897-1898 ca învățător la Craiova și între 1902-1906 ca secretar general al Consulatului României la Budapesta. Apoi, între 1907-1914 va fi director al revistei „Transilvania”. În timpul Primului Război Mondial este încadrat în Serviciul de informații al armatei române - n.n. A.Ț.

⁴ Vasile Osvadă s-a născut pe 9 septembrie 1875 la Măhăceni (comitatul Turda-Arieș), după terminarea studiilor economice a lucrat ca funcționar la banca „Steaua” din Petrovaselo, apoi contabil la banca hunedoreană „Corvineana” și director executiv al băncii „Agricola” din Hunedoara. A publicat studii de specialitate în „Revista Economică” din Sibiu, a fondat periodicul „Tovărășia” și a colaborat cu gazetele românești „Libertatea” din Orăștie, „Tribuna” din Sibiu și Arad, „Foaia de Duminiică” din Timișoara și „Lupta” din Budapesta, a activat în cadrul „Astreii”. În Primul Război Mondial este mobilizat ca sublocotenent în armata austro-ungară, cade prizonier pe frontul rusesc, se înrolează în primul corp al voluntarilor români din Rusia, cu care se și întoarce în România - n.n. A.Ț.

⁵ Iorgu Toma s-a născut în anul 1871 în comuna Vama (Suceava), a urmat cursurile primare la școala din sat și apoi cele liceale la Gimnaziul Greco-Ortodox din Suceava, apoi s-a înscris la Facultatea de Drept de la Universitatea germană din Cernăuți. S-a înscris în Societatea Academică „Junimea”, care milita pentru autonomia Bucovinei, a fondat revista „Încercări literare” împreună cu alți colegi. A participat la Congresul studențesc de la Constanța, în septembrie 1894, întreprindere care l-a adus în pragul exmatriculării. După absolvire a lucrat ca judecător la Rădăuți, apoi la Suceava. În 1900, împreună cu fruntașii naționaliști Iancu Flondor și George Popovici înființează Partidul Poporal Național Român, având ca program apărarea drepturilor românilor. A colaborat cu gazetele românești „Gazeta Bucovinei”, „Patria”, „Revista Politică”, „Apărarea Națională” și „Viața Poporului”. Odată cu intrarea României în război, se refugiază la București, iar guvernul român îl trimite în Rusia cu scopul de a ajuta la recrutarea prizonierilor români pentru corpurile militare de voluntari. Revine în țară în aprilie 1919, de la Vladivostok. Ion Cernat, Iorgu G. Toma. *O viață închinată idealului național*, în „Revista Română”, nr. 3/2013

⁶ Dimitrie Marmeliuc s-a născut în anul 1866 în comuna Liteni (Suceava), a urmat cursurile școlii primare în satul natal, cele liceale la Suceava și cele universitare la Viena. Revine la Suceava ca profesor, iar în mai 1915 fuge în România și urmează cursurile Școlii Militare de Ofițeri de la Botoșani. În august 1917 este rănit în bătălia de la Mărășești, după care este cooptat în echipa însărcinată cu înființarea detașamentelor de voluntari din Rusia, apoi, pe 14 noiembrie 1918, este trimis cu misiune la Cernăuți spre a-l contacta pe fruntașul naționalist Iancu Flondor și a pregăti împreună unirea Bucovinei cu România. Petru Bejinariu, *Eroi ai Marii Uniri. Dimitrie Marmeliuc*, în „Crai Nou”, din 8 iunie 2018

⁷ Victor Deleu s-a născut pe 25 mai 1876 la Periceiu (Sălaj). A urmat cursurile primare la școala din satul natal, cele gimnaziale la Gimnaziul Minorităților Franciscani din Șimleu Silvaniei, cele liceale la Zalău, Blaj, Brașov și Beiuș, după care a absolvit Facultatea de drept la Budapesta. Și-a început stagiatura în avocatură la Oradea, apoi a fost încorporat în armată la Arad, unde și-a desăvârșit stagiul, iar la final și-a deschis un cabinet la Șimleu. Aici devine redactor al săptămânalului românesc „Gazeta de Duminiică”, dar colaborează și cu periodicele „Tribuna” și „Românul” din Arad. De la începutul Primului Război Mondial este mobilizat și trimis ofițer pe frontul galițian, unde dezertează cu toată compania pe care o conducea. În Rusia se implică activ în recrutarea voluntarilor ardeleni din lagăre și ajunge la Iași în vara anului 1917 în fruntea primelor batalioane de voluntari ardeleni. Andreea Vilcovschi, *Povestea lui Victor Deleu, personaj cheie implicat în Marea Unire*, în „Adevărul de Zalău”, din 12 octombrie 2017

⁸ Constantin I. Stan, *Octavian C. Tăslăuanu și Corpul Voluntarilor Români din Rusia*, în „Angvistiia”, nr. 1 din 1996, pp. 223-224

⁹ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, vol. II, București, 1989, p. 36. Apud: Maria Ioniță, *Problema voluntarilor români din Austro-Ungaria și publicația „România Mare” (1917)*, în „Revista Muzeului Național”, p. 209

¹⁰ Darnița (în rusă Дарницкий) raion al capitalei ucrainene Kiev, încorporat acesteia în anul 1927 - n.n. A.Ț.

țară a fost trimis locotenent-colonelul Gheorghe Pietraru¹¹. Administrația militară română urma să perfecteze un protocol cu Marele Stat Major Rus în privința selectării și recrutării voluntarilor. Partea rusă, prin generalul Ivan Romanovsky¹², a impus însă reducerea numărului voluntarilor până la 5.000 și apoi ca aceștia să fie recrutați doar din Circumscripția militară a Moscovei¹³. Primii voluntari sosiți la Darnița vor fi 250 de ofițeri și 1.200 de gradați, la sfârșitul lunii decembrie¹⁴.

În iarna anului 1917, pe 23 februarie, Ministerul de Război al României a emis Ordinul nr. 1191 prin care se oficializa înființarea „Corpului voluntarilor ardeleni-bucovineni din Rusia”, sub coordonarea generalului Constantin Coandă, ce va purta apoi numele de „Corpul I de voluntari”, după ce se va fi constituit și un al doilea corp de voluntari, care mai târziu a luptat în Siberia. Peste vreo trei săptămâni, pe 16 martie, va fi oficializată și înființarea corpului de voluntari ce urma să se alcătuiască la Darnița, iar a doua zi au și depus jurământul de credință față de România voluntarii prezenți deja acolo, cu următorul conținut: „Noi, ofițerii, gradații și soldații români de neam, jurăm pe onoare și conștiință că voim să luptăm în armata română pentru dezrobirea ținuturilor noastre românești de sub dominația Austro-Ungariei și pentru alipirea lor la România”¹⁵. Apoi, pe 23 aprilie, românii de la Darnița au lansat proclamația prin care făceau cunoscut lumii întregi că sunt hotărâți să se alătore armatei române spre a făuri statul național și unitar român¹⁶. Pe 5 mai 1917, ofițerii și soldații ardeleni sosiți la Darnița au fost mutați la Kiev. În același timp de la Iași soseau șase comisii de recrutare, puse în subordinea locotenent-colonelul Gheorghe Pietraru¹⁷. Membrii comisiilor s-au bucurat de o deplină libertatea de mișcare pe teritoriul Rusiei, privilegiu care le-a oferit posibilitatea de a vizita unui însemnat număr de lagăre și de a alimenta lagărul din Kiev cu câte 200 de voluntari români aproape în fiecare zi. Până pe 15 iunie se adunaseră în jur de 15.000-20.000 de voluntari. Lucrurile au mers bine până pe 23 octombrie 1917, când autoritățile ruse au sistat activitatea comisiilor¹⁸. „Trebuie remarcat că, sub fostul regim rus, România nu a putut obține un rezultat în ceea ce privește înrolarea prizonierilor transilvăneni în armata sa. Există deci, din acest punct de vedere, un progres semnificativ. Cu toate acestea, inerția sau reauvoiența a administrației ruse nu permit încă să se obțină toate avantajele ce ar putea decurge din această situație”¹⁹ – comenta ambasadorul francez la București, contele Charles de Saint Aulaire, care aprecia la 100 de mii numărul românilor ardeleni captivi în Rusia.

Primul tren cu voluntari ardeleni, 1.400 la număr, foști prizonieri în Rusia, pornește către Iași pe 2 iunie 1917 și sosește la destinație după șase zile. „Vouă țara vă spune bine ați venit, căci în voi ea vede întâile raze ale unui soare nou ce răsare din întuneric; pe voi, orașul acesta, unde s-a înfăptuit Unirea Principatelor, vă salută cu iubire, ca pe cei dintâi soli ai unirii neamului”²⁰ – le ura regele Ferdinand acestor voluntari cu prilejul solemnității de depunere a jurământului de credință desfășurate la statuia domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Apoi voluntarii și localnicii au încins o mare horă, cu profundă semnificație unionistă, caracteristică sesizată lesne până și de reprezentanții diplomației străine, cum a

¹¹ Răzvan Locovei, *Activitatea misiunii militare române în Siberia (decembrie 1919-mai 1921)*, în „Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași”, Secțiunea Istorie, vol. 48-49, Iași, 2002, p. 119

¹² Ivan Pavlovici Romanovsky (Иван Павлович Романовский) s-a născut la 16 aprilie 1877, fiu al unui ofițer de artilerie. A urmat Școala de Artilerie „Constantin” din Sankt Petersburg și apoi Academia Militară de Stat Major „Nicolae”, din același oraș. Pe timpul Primului Război Mondial a făcut parte din statele majore ale mai multor unități militare, iar în primăvara anului 1917 din cel al Armatei a VIII-a, sub comanda generalului Laur Gheorghievici Kornilov. După Revoluția bolșevică se poziționează de partea „gărzilor albe”, alături de care va lupta în războiul civil. Este asasinat în 5 aprilie 1920 în sediul ambasadei ruse din Constantinopol. Pamela A. Jordan, *Stalin's Singing Spy. The Life and Exile of Nadezhda Plevitskaya*, Rowman & Littlefield Publishing Group, London, 2016, p. 100

¹³ Dumitru Ivănescu, *Victor Cădere și misiunea sa în Siberia (1920-1921)*, în „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași”, Secțiunea Istorie, vol. 48-49, Iași, 2002, p. 134

¹⁴ *Ibidem*, p. 133

¹⁵ Ion Andrieș, *Corpul voluntarilor ardeleni*, în „Foaia Națională”, din 2 februarie 2016

¹⁶ *Contribuția voluntarilor ardeleni din Rusia la înfăptuirea României Mari*, în „Vestitorul”, nr. 9-10 din 1-15 mai 1929, Oradea, pp. 11-14

¹⁷ Dumitru Ivănescu, *loc. cit.*, p. 134

¹⁸ *Ibidem*, p. 135

¹⁹ Ministère des Affaires Étrangères, *Archives Diplomatiques, Guerre 1914-1918, Balkans-Roumanie*, vol. 347, f. 10. Apud: ANIC București, *Colecția Microfilme Franța*, rola 90, în *** 1918 la români..., pp. 915-916

²⁰ *Cuvântări de Ferdinand I Regele României*, București, 1923, pp. 112-113. Apud: Ioan Scurtu, *Politică și viață cotidiană în România în Secolul al XX-lea și începutul celui de-al XXI-lea*, Editura Mica Valahie, București, 2011, p. 32

fost contele de Saint-Aulaire²¹, ministrul Franței în România, care spunea că aveai impresia că „Transilvania a cuprins România și nu invers”²². Pe 20 iulie sosesc în țară alți 650 de voluntari, iar pe 1 august iau cu toții calea frontului. Ei se vor acoperi de glorie la Mărășești, în sectoarele Zăbrăuți și Fritionești, contribuind la respingerea ofensivei aliate germano-austro-ungare din august 1917. La începutul lunii septembrie li se mai adaugă alți 650 de voluntari veniți din Rusia. În perioada 2 iunie-14 noiembrie, cât a durat efectiv perioada de recrutare și instrucție, comisiile românești de la Kiev au reușit să organizeze și să trimită în țară 11 batalioane încadrate cu 374 de ofițeri și 8.261 de soldați²³, iar până la ianuarie 1918 numărul militarilor va spori până la 8.513 de combatanți. În comparație cu alte nații care aveau prizonieri în Rusia, românii ardeleni s-au înscris în formațiunile de voluntari în proporție de 8,43% dintre ostașii internați, situându-se deasupra cehilor, care au încadrat un procent de 8%, sau a slavilor sudici, cu 7,5%²⁴.

O contribuție importantă la reușita acțiunilor de recrutare a voluntarilor a fost adusă de gazeta românească scoasă la Kiev de intelectualitatea ardelenescă aflată în prizonierat. Cu data de 20 iulie 1917, colectivul de redacție, alcătuit din dr. Sever Bocu²⁵, Gheorghe Popp²⁶ și Filaret Doboș, va tipări săptămânalul „România Mare. Foaia voluntarilor români din Austro-Ungaria”, periodic ce va fi distribuit în majoritatea lagărelor de pe teritoriul Rusiei. În ianuarie 1918, gazeta este strămutată la Paris, unde va fi scoasă până în 8 aprilie 1919 sub numele „România Mare. Foaia voluntarilor și soldaților români din Franța și Italia”. Perioada kieveană rămâne însă emblematică pentru ecoul mobilizator trezit în conștiințele prizonierilor români de articolele găzduite în paginile gazetei. „Camarazi, risipiți prin toată nemărginirea Rusiei! Armata Voluntarilor Români Transilvăneni și Bucovineni face apel la voi. Cei cărora vă va cădea acest ziar în mâini, considerați-l drept un ordin de mobilizare... Veniți izolați, veniți în grupuri, veniți care cum apucați de veste” – suna îndemnul transmis încă din primul număr al publicației²⁷.

Pentru că instabilitatea politică din Rusia a continuat să se accentueze, autoritățile românești au decis să transfere de la Kiev în Moldova centrul activității de recrutare și înrolare a voluntarilor. Astfel, pe 28 noiembrie 1917 se constituie la Hârlău un alt corp al voluntarilor, sub comanda colonelului Marcel Olteanu²⁸, cu intenția de a se organiza aici o divizie alcătuită exclusiv din români ardeleni. La începutul

²¹ *Auguste-Félix-Charles de Beauvoir*, contele de Saint-Aulaire, s-a născut pe 13 august 1866 la Angoulême, a studiat la Institutul de Științe Politice din Paris, apoi a lucrat la Ministerul Afacerilor Externe din Paris, îndeplinind misiuni diplomatice în Chile, Tunisia, Tanger, Viena și Maroc. În 1916 este trimis ca ambasador la București, funcție din care a solicitat înființarea Misiunii Militare franceze în România. A participat la negocierea Păcii de la București - n.n. A.Ț.

²² „Memoriile Secției de Științe Istorice”, Seria IV, tomul XII, 1987, Editura Academiei Române, 1990, p. 37

²³ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, vol. II, București, 1989, p. 37. Apud: Maria Ioniță, *Problema voluntarilor români din Austro-Ungaria și publicația „România Mare” (1917)*, în „Revista Muzeului Național”, p. 209

²⁴ *Ibidem*, p. 210

²⁵ *Sever Bocu* s-a născut pe 19 noiembrie 1874 la Șiștarovăț (Arad). Și-a desăvârșit studiile la Viena și Paris, a activat în Partidul Național Român și a colaborat la periodicul românesc „Tribuna” din Arad. În 1906 s-a refugiat în România, iar odată cu intrarea acesteia în Primul Război Mondial se înrolează voluntar, servind ca traducător la interogarea prizonierilor germani și maghiari. În 1917 s-a ocupat cu editarea ziarului „România Mare” destinat prizonierilor ardeleni din Rusia - n.n. A.Ț.

²⁶ *Gheorghe Popp* s-a născut pe 3 ianuarie 1833 la Poiana Sărată (județul Trei Scaune). După școala primară, a urmat cursurile liceale la Brașov, apoi Facultatea de Drept din Budapesta. Întors acasă, colaborează cu periodicele românești „Tribuna” din Sibiu și „Românul” din Arad. În 1914 se refugiază la București, se înrolează în armata română, iar în 1917 este trimis la Kiev pentru a ajuta la editarea periodicului „România Mare” destinat prizonierilor ardeleni din Rusia. Împreună cu Onisifor Ghibu, pune umărul la renașterea mișcării naționale din Basarabia și la unirea acesteia cu România. *Gheorghe (Ghiță) Popp, un „memorandist” al epocii comuniste*, în „România Liberă”, din 18 noiembrie 2006

²⁷ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 210

²⁸ *Marcel Olteanu* s-a născut la 4 mai 1872 în Craiova, a urmat cursurile Școlii Militare, la arma cavaleriei, după care a ocupat diferite funcții în eșaloanele superioare ale armatei române, printre care și cea de director al Liceului Militar „Nicolae Filipescu” de la Mănăstirea Dealul. Pe timpul războiului a fost comandant al Regimentului 2 Călărași, șef al Statului Major al Armatei a I-a, comandant al Brigăzii 3 Roșiori și comandant al Diviziei VI Infanterie. S-a remarcat în bătălia de la Oituz, iar după înființarea centrului de recrutare a voluntarilor de la Hârlău, a comandat „Corpul Românilor Ardeleni-Bucovineni” constituit în Moldova. Emilia Cismaș, *O faptă vrednică de o epopee: constituirea Corpului Voluntarilor Ardeleni și Bucovineni (1916-1918)*, în „Făclia” (Cluj), din 20 februarie 2018

lunii decembrie se înființează Regimentul I „Turda”, sub comanda colonelului Dragu Buricescu²⁹, pe data de 20 decembrie Regimentul II „Alba Iulia”, comandat de locotenent-colonelul Constantin Pașalega, erou în bătălia Jiului³⁰, iar la începutul anului 1918 Regimentul III „Avram Iancu”, urmând să se înființeze și un al patrulea regiment, cu numele „Severin”, întreprindere suspendată din pricina începerii tratatelor de pace cu Puterile Centrale. De altfel, nu peste mult timp vor începe acțiunile de demobilizare a forțelor armate combatante concentrate pentru susținerea războiului. Pe 1 martie 1918 regele Ferdinand semnează un decret de demobilizare parțială a acestora, iar pe 7 mai, prin Pacea de la Buftea-București, se va consfinți demobilizarea celei mai mari părți a armatei române³¹. La vremea respectivă, pe teritoriul Moldovei se aflau mai bine de 30.000 de ardeleni și bucovineni. În jur de 10.000 proveneau din rândurile foștilor prizonieri din Rusia, alți 15.000 alcătuiau masa celor care trecuseră Carpații în România înainte și pe timpul războiului, iar 5.000 se retrăseseră din Transilvania odată cu armata română de teama represiei la care ar fi fost expuși odată cu reinstaurarea administrației maghiare.

*

Pentru românii ardeleni și bucovineni aflați pe teritoriul Moldovei capitularea României nu era de bun augur întrucât, conform legislației maghiare, cu toții erau considerați trădători de patrie și urmau să fie deferiți justiției marțiale. De aceea, încă din luna ianuarie 1918 încep pregătirile pentru transferul celor ce se înrolaseră ca voluntari în armata română către diverse destinații din Italia, Franța, Statele Unite ale Americii și către teritoriile rusești ferite încă de ocupația bolșevică. Cei care au optat pentru plecarea în Siberia au făcut-o din convingerea lor sinceră și declarată fățiș că „războiul dintre noi și monarhia austro-ungară nu se va sfârși până nu vom întrupa idealul nostru național integral”³². Locul de concentrare ales a fost lagărul de la Samara, iar bazinul de recrutare a voluntarilor va cuprinde lagărele din zonele Volga, Ural și Omsk. În primăvară, ofițerii ardeleni însărcinați cu recrutarea vor cutreiera lagărele de prizonieri de la Kazan, Saratov, Simbirsk, Țarițan și Astrahan, din regiunea Volgăi, iar alții vor ajunge până la Vladivostok, în Orientul Îndepărtat. Până la mijlocul anului, Corpul II al Voluntarilor Ardeleni începuse să prindă contur, soldații acestuia sunt organizați apoi după sistemul militar românesc, înzestrați și înarmați cu echipament românesc și încadrați în două prime batalioane, Batalionul I „Horea” și Batalionul II „Mărășești”, timp în care în centrele de recrutare de la Samara, Celiabinsk și Vladivostok continuă să sosească zilnic alți și alți voluntari. Pe 29 octombrie, la Celiabinsk, Comitetul național al voluntarilor va lansa declarația de adeziune pentru cauza unionistă a României și hotărârea de a lupta necondiționat pentru îndeplinirea idealului național românesc³³.

Din pricina agravării crizei politice din Rusia, centrul de mobilizare se va muta Irkutsk în decembrie 1918, în capitala Siberiei Centrale, unde-și vor înființa propria școală de ofițeri, iar mai târziu la Vladivostok, aici tipărind și săptămânalul „Țara Noastră”³⁴. Comandamentul corpului siberian de voluntari români începe să ia în calcul problema repatrierii de prin toamna anului 1919, dar până va sosi ceasul revederii pământului natal, soldații acestuia vor avea de înfruntat repetatele atacuri ale trupelor bolșevice din zonă. În perioada scursă până la întoarcerea acasă, românii au îndeplinit misiuni de pază a unui important sector al căii ferate „Transiberiene”, întins pe 1.000 de km. Obiectivul era foarte râvnit de bolșevici întrucât le-ar fi înlesnit transportul de trupe, muniții și echipamente militare necesare „exportului de revoluție” pe care intenționau să-l întreprindă în regiune. Subunitățile românești vor avea ciocniri sângeroase cu unități bolșevice superioare numeric în localitățile presărate de-a lungul arterei feroviare, precum Taișet, Buzikanovo, Klinci, Djoghin, Tremina, Lagășet, Cernigașet, Cercet și Pepel, toate finalizate cu respingerea inamicului și cu pierderi minime în rândurile românilor, izbânzi datorate

²⁹ Sever Neagoe, Ilie Tender, Gheorghe Văduva, *Istoria grănicerilor și a începutului Poliției de Frontieră*, Editura Scaiul, București, 2004, p. 227

³⁰ Dumitru Matei, *Ostașii din regimentele județelor Olt și Romanați în luptele de la Jiu. Mărturii ale generalului Anastasiu*, în „Memoria Oltului și Romanaților”, nr. 9 din 27 septembrie, 2017, p. 87

³¹ Mircea Mușat, *Viața politică în România, 1918-1921*, Editura Politică, București, 1976, p. 71

³² Alexandru Razeș, *Luptătorii români din Siberia*, în „Foaia Națională”, din 22 martie 2012

³³ „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj”, vol. XI-XIII, Editura Academiei, București, 1968, p. 89

³⁴ Sabin Ivan, *Pe urmele adevărului*, Editura Ex Ponto, Constanța, 1996, p. 29

priceperii de care au dat dovadă comandanții voluntarilor, ca locotenentul Moga ori sublocotenentul Alexandru Roșca³⁵. Soldații Corpului II de voluntari români se va comporta admirabil și în clipele grele când pe frontul siberian s-au produs defecțiuni cauzate de trădările unora dintre aliații săi. Armatele țariste, care țineau piept forțelor bolșevice, vor fi învinse și se vor dezintegra datorită rivalității dintre cei doi comandanți ai lor, generalul Anton Denikin³⁶, cu trupele sale de pe Volga, și amiralul Aleksandr Kolceak³⁷, cu trupele de la Omsk, conflict alimentat și de atamanul Grigori Semionov³⁸, care-și dorea o republică siberiană autonomă. În schimb soldații din batalioanele „Horia” și „Mărășești”, plus cei ai companiei de stat major, ai celei de pionieri și ai escadronului de cavalerie au reușit să păstreze sectorul de front repartizat lor, ajutați și de trenurile blindate „Mărășești” și „Kurgantez”, ultimul primit de la corpul voluntarilor cehi.

Oarecari pierderi vor avea românii pe 3 februarie 1920, în confruntările de pe sectorul Tratkovia-Azei- Șerakul, spre care se îndreptau diviziile 27 și 30 ale armatei bolșevice. Avangarda rușilor, numărând în jur de 3.000 de combatanți, a luat prin surprindere detașamentele românești, întrucât au trecut cu ușurință prin sectorul Tratkovia, părăsit de batalionul ceh care-l avea în pază. Bolșevicii au

³⁵ Ionuț Țene, *Legiunea militară română a fost singura spaime a bolșevicilor din Siberia, între anii 1918-1920*, în „Napoca News”, din 31 martie 2016

³⁶ Anton Ivanovici Denikin (Антон Иванович Деникин) s-a născut pe 16 decembrie 1872 la Włocławek, lângă Varșovia, a urmat cursurile Școlii Militare din Kiev și apoi pe cele ale Academiei de Stat Major. Și-a început cariera militară în cadrul războiului ruso-japonez, în august 1914 era deja general-maior și comandant militar al districtului Kiev. În septembrie a fost numit adjunct al șefului Statului Major al Armatei a VIII-a și a comandat Brigada 4 pușcași pe frontul galițian. În 1916 se afla în fruntea Armatei a VIII-a cu care a acționat în cadrul „Ofensivei Brusilov”, având în responsabilitatea sa și frontul din România. În septembrie 1917 a fost arestat, împreună cu mai mulți ofițeri superiori implicați în tentativa de lovitură de stat, iar după revoluția bolșevică, la o lună mai târziu, a fugit cu aceștia la Novocerkask, unde au alcătuit o armată de voluntari (*Armata Albă*) sub conducerea generalului Kornilov. După uciderea acestuia, în aprilie 1918, preluând conducerea forțelor „albilor” din sud, a încercat în iunie 1919 să preia Moscova din mâinile bolșevicilor, însă fără succes, trupele sale fiind înfrânte la Orel. În martie 1920 se afla în Crimeea, de unde a plecat în exil. – n.n. A.Ț.

³⁷ Aleksandr Vsilievič Kolceak (Александр Васильевич Колчак) s-a născut pe 16 noiembrie 1874, la Sankt Peterburg, descendent al familiei moldovenești Iliș Colceag. A urmat cursurile Școlii de Cadeți Navali, a luptat în războiul ruso-japonez. Primul Război Mondial îl găsește în funcția de comandant al flotei de deminare din Golful Riga. În august 1916 este avansat la rangul de contra-amiral și primește comanda flotei din Marea Neagră. În februarie 1917 peste flota rusă se instaurează haosul, la fel ca și în armata terestră, iar Kolceak este chemat la Sankt Petersburg și i se încredințează funcția de ministru al Forțelor Navale în Guvernul provizoriu al lui Aleksandr Kerenski. În această demnitate îl surprinde Revoluția bolșevică, i se recomandă refugiul în Statele Unite ale Americii, dar refuză, apoi pleacă în misiune la Londra, de unde se întoarce prin Japonia la Vladivostok, iar de aici, prin Mancuriia, ajunge la începutul anului 1918 la Omsk. Acolo este încadrat în Guvernul regional al Siberiei și preia comanda armatelor de voluntari cu scopul de a răsturna puterea bolșevică și a reînscris Rusia în tabăra Antantei. În noiembrie britanicii finanțează o lovitură de stat la Omsk, iar membrii „directoratului” socialist-revoluționar, din fruntea guvernului, sunt arestați de o trupă de cazaci conduși de atamanul Krasilnikov, pe 18 noiembrie. Ceilalți miniștri din cabinet votează ca amiralul Kolceak să fie numit Comandant suprem al „Guvernului Provizoriu al Tuturor Rusiilor”. Pe 22 decembrie 1918, este dejuțat de cazaci și voluntari cehoslovaci o lovitură de stat pusă la cala de socialist-revoluționari, sunt ordonate apoi execuții sumare, eveniment care va conduce la fuziunea armatelor „albe” cu cele „roșii” ale bolșevicilor. Amiralul va ordona măsuri drastice împotriva revoluționarilor bolșevici, în condițiile în care Consiliul Aliat Suprem de la Paris i-a promis, pe 26 mai 1919, sprijin militar și financiar, cu condiția de a nu restaura vechiul regim și de a fi de acord cu independența Finlandei și a țărilor baltice. Ofensiva pornită de bolșevici în aprilie 1919 va ajunge în iunie la Urali, pe 25 iulie la Celiabinsk, în octombrie la Tobol, iar pe 14 noiembrie la Omsk, părăsit cu o zi înainte de Kolceak și apropiații săi cu direcția Irkutsk a linie ferate a Transiberianului, însă sunt opriți în sectorul controlat de voluntarii cehoslovaci. În ianuarie 1920 i se promite libera trecere prin sectorul cehoslovac, însă pe 14 ianuarie este predat în mâinile socialiștilor-revoluționari de la Irkutsk care, învinși, îl predau bolșevicilor șase zile mai târziu. Aceștia l-au anchetat până la 6 februarie 1919, l-au condamnat la moarte și a doua zi l-au executat – n.n. A.Ț.

³⁸ Grigori Mihailovici Semionov (Григорий Михайлович Семёнов) s-a născut pe 25 septembrie 1890 în regiunea Transbaikal, din estul Siberiei, într-o familie de buriați-mongoli. A absolvit Școala Militară de la Orenburg în 1911, iar în Primul Război Mondial a fost repartizat ca ofițer (yesaul) la trupele de cazaci, afirmându-se pe frontul galițian și pe cel ruso-polon. În 1917 va fi pe frontul din Caucaz, unde-l va întâlni pe baronul Roman Maximilian von Ungern Sternberg, împreună cu care va încerca să alcătuiască un corp de voluntari siberieni creștini pe care să-l utilizeze împotriva Turciei. Tot de la acesta va prelua excentrica idee a restaurării Imperiului Mongol. În iulie 1917 Semionov se va afla în postura de comisar în Guvernul provizoriu al regiunii Baikal și se va ocupa de recrutarea voluntarilor buriați în scopul înființării unei unități militare cu caracter etnic. După Revoluția bolșevică, se retrage în nord-estul Chinei, își va consolida poziția în zona Transbaikal cu sprijinul voluntarilor cehoslovaci, și se va autointitula ataman al „Marelui Stat Mongol”, autoritate pe care amiralul Kolceak nu i-o va recunoaște, însă se va bucura de sprijinul japonezilor. După căderea guvernului Kolceak, Armata a V-a bolșevică, în octombrie 1920, îl va alunga din regiune și va ocupa capitala Chita, iar Semionov se va refugia în Japonia și apoi în Statele Unite ale Americii – n.n. A.Ț.

deschis foc de mitraliere asupra vagoanelor staționate, în care se adăposteau de frig românii, și au secerat câțiva voluntarii care-și părăseau în grabă adăposturile spre a se organiza în dispozitivul de luptă. Din relatările soldatului Elie Bufnea, care a fost martor al evenimentelor, deducem că aproape toți voluntarii din acest sector au fost ardeleni de prin nord-vestul Transilvaniei. În momentul atacului-surpriză declanșat de bolșevici, ai noștri se odihneau pe acorurile unei doine bihorene trăgănite din fluier de ostașul Hodiș, dar au reușit să respingă inamicul și să-i provoace grele pierderi umane, situație care i-a determinat a doua zi pe bolșevici să solicite încheierea unui armistițiu, propunere pe care colonelul ceh Kadletz, ajuns întâmplător comandantul românilor din acest sector, a refuzat-o cu următoarele cuvinte: „Legiunea Română de Voluntari Transilvăneni-Bucovineni este parte integrantă a armatei regale române, cu care, după câte știm, sunteți în stare de război. În această situație noi, aici în Siberia, nu înțelegem să încheiem cu dumneavoastră nici un fel de armistițiu, pentru că nu vrem să jignim trupele românești care luptă pe linia Nistrului! Adresați-vă pentru armistițiu cehoslovacilor!”³⁹. Tor românii sunt cei care au asigurat ariergarda însărcinată să asigure repatrierea celor 100.000 de voluntari polonezi și letoni și a celor 35.000 de cehoslovaci. În sfârșit, pe 1 mai 1920 se cunoștea cu siguranță că venise vremea repatrierii. La momentul respectiv formațiunea militară a voluntari avea sub arme 5.000 de ostași. Înainte de a porni spre portul de îmbarcare, ei au depus jurământul de credință față România și regele ei, Ferdinand, în piața centrală din Irkutsk. Drumul către casă a fost asigurat de vase engleze, care vor urma ruta Vladivostok- Singapore- Calcutta- Port Said- Constantinopol- Constanța, ca după șase săptămâni de călătorie, pe 9 iunie 1920, voluntarii să pășească pe pământ românesc⁴⁰.

*

Conform cifrelor oficiale, în Italia au fost internați până la sfârșitul războiului 477.024 de prizonieri proveniți din armatele Puterilor Centrale. Dintre aceștia, 89.760 s-au înrolat în unități de voluntari pentru a lupta împotriva Austro-Ungariei, aceștia fiind cehi, slovaci, polonezi și români ardeleni și bucovineni⁴¹. Primii care s-au organizat au fost slavii, în vreme ce românii au primit permisiunea Marelui Stat Major italian, și a premierului Vittorio Orlando⁴², de a fi concentrați în orașul Cittaducale⁴³, spre a organiza o legiune de voluntari, de abia către sfârșitul războiului⁴⁴. Numărul prizonierilor ardeleni a început să crească simțitor încă de prin luna iunie 1915 și a tot sporit până când în lagărul de la Avezzano⁴⁵, de pildă, ajunseseră să fie internați în jur de 15.000 de români. Din cadrul acestui nucleu românesc a fost recrutată forța de muncă necesară reconstrucției infrastructurii din provincia L'Aquila, grav afectate de un cutremur, și tot de aici se va înfiripa voința organizării unor unități armate alcătuite din români transilvăneni doritori să lupte pentru cauza unionistă⁴⁶. Demersurile prizonierilor au îmbrăcat forma unor memorii pe care aceștia le-au adresat în acest sens guvernului italian începând cu luna iulie 1916 și care au continuat pe tot parcursul următorilor doi ani. Pe cale diplomatică s-au mai implicat în acest proces ambii ambasadori ai României care s-au succedat, între anii 1917-1918, la misiunea legației de la Roma, respectiv Dimitrie Ghika⁴⁷ și apoi Alexandru

³⁹ Elie Bufnea, *Cruciați, tirani și bandiți în Rusia sovietelor*, București, 1931. Apud: Ionuț Țene, *loc. cit.*

⁴⁰ Adrian Bucurescu, *Românii uitați în imperiul râului*, în „România Liberă”, din 2 aprilie 2009

⁴¹ Alessandro Tortato, *La prigionia di guerra in Italia. 1915-1919*, Editura Mursia, Milan, 2004, pp. 49-50

⁴² Vittorio Emanuele Orlando s-a născut pe 19 mai 1860 la Palermo, unde a și absolvit Facultatea de Drept. În 1897 a fost ales deputat în Parlamentul italian, apoi a ocupat diferite fotolii ministeriale în guvernele liberale care s-au perindat la putere. Pe 25 octombrie 1917, după dezastru suferit de armata italiană la Caporetto, va ocupa postul de premier în locul demisionatului lui Paolo Boselli. A fost un aprig luptător pentru cauza unionistă italiană și, la Conferința de Pace de la Paris, s-a numărat printre cei „patru mari” lideri ai Occidentului care au gestionat negocierile de pace – n.n. A.Ț.

⁴³ Cittaducale, comună situată în provincia Rieti, regiunea Lazio, în centrul Italiei, la 70 km nord-est de Roma – n.n. A.Ț.

⁴⁴ Dumitru Ivănescu, *loc. cit.*, p. 133

⁴⁵ Avezzano, comună situată în regiunea Abruzzo, provincia L'Aquila, în centrul Italiei – n.n. A.Ț.

⁴⁶ Ioan I. Șerban, *Istoricul Legiunii române din Italia (1918-1919)*, în „Apulum”, nr. XVIII, din 1980, Alba Iulia, p. 513

⁴⁷ Dimitrie I. Ghika s-a născut pe 9 ianuarie 1875 la Constantinopol, a intrat în diplomația românească în 1894, iar între 1913-1917 a fost ambasador la Roma. A făcut parte din cea de a doua delegație română la Conferința de Pace de la Paris, condusă de Alexandru Vaida-Voevod – n.n. A.Ț.

Lahovary⁴⁸. Demnă de laudat rămâne însă acțiunea individuală întreprinsă de locotenentul bănățean Petre Ugliș în decembrie 1917, fost învățător în Pecica Română⁴⁹, care, după ce a dezertat din armata austro-ungară împreună cu 82 de soldați români din subordinea sa, a obținut de la partea italiană permisiunea de a-l contacta pe ministrul Lahovary și pe atașatul militar român, colonelul Ioan Florescu⁵⁰, la Roma. Împreună au reușit să-l convingă pe generalul italian Paolo Spingardi⁵¹, președintele Comisiei Militare pentru Prizonieri, să-și dea acordul pentru demararea acțiunilor de recrutare a voluntarilor ardeleni necesari legiunii ce urma să se înființeze⁵². La reușita acestei întreprinderi și-au adus o contribuție hotărâtoare profesorii George G. Mironescu⁵³ și Simion C. Mândrescu, de la Universitatea din București, aflați și ei în misiune la Roma. Ultimul, ardelean la origine, după ce militase cu succes la Paris pentru popularizarea cauzei unioniste a României în sânul cercurile politice franceze și americane, își va continua activitatea diplomatică în Italia și va reuși cu succes să pună umărul la înființarea „Legiunii române”, alcătuite din patru unități de voluntari ardeleni, botezate simbolic Regimentul 1 „Horia”, Regimentul 2 „Cloșca”, Regimentul 3 „Crișan” și Regimentul 4 „Avram Iancu”⁵⁴. Nu trebuie scăpată din vedere nici contribuția avocatului ardelean Mihai Popovici⁵⁵ care, în calitate de reprezentant al „Comitetului Național al Românilor Subjugați din Monarhia Austro-Ungară”, înființat pe 2 ianuarie 1918 la Odessa, a venit și el în Italia cu misiunea de a sensibiliza guvernul italian în legătură cu năzuințele prizonierilor ardeleni de a se organiza sub aspect militar. El s-a bucurat de sprijinul ambasadorului italian la Paris și de cel al premierului francez Georges Clemenceau, nu însă și de cel al șefului Misiunii Militare Franceze la Roma, generalul de Gondrecourt, care n-a considerat cererea românilor ca fiind o prioritate, în condițiile în care România se pregătea să încheie pacea cu Puterile Centrale. Pe de altă parte, ambasadorul italian la Paris, Sidney Sonnino⁵⁶, a insistat pe lângă premierul

⁴⁸ Alexandru Lahovary s-a născut pe 21 decembrie 1855 la Paris, a urmat cursurile Facultății de Drept la Paris, iar în 1881 devine secretar II al Legației române în capitala Franței. Ocupă apoi mai multe funcții ministeriale și diplomatice la Sankt Petersburg, Roma, Paris, Constantinopol și Viena. A fost un partizan al poziționării României de partea Antantei, motiv pentru care în decembrie 1917 a fost trimis în misiune la Roma pentru a susține cauza unionistă a românilor. Alexandru Lahovary masonul, în „Jurnal Masonic”, din 30 aprilie 2011

⁴⁹ Maria Alexandra Pantea, *Aradul între Marea Unire și extinderea suveranității statului român asupra lui*, în „Studii și Comunicări din Banat-Crișana”, vol. VII, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2010, pp. 337-345

⁵⁰ Ioan Florescu s-a născut pe 24 noiembrie 1879 la Viena, a absolvit Școala Superioară de Război în 1906 și a fost repartizat la Regimentul 14 Dorobanți „Roman”, iar în 1912 este detașat la Statul Major Regal unde devine aghiotantul prințului moștenitor Ferdinand. Participă la cel de al Doilea Război Balcanic, în 1913, cu gradul de căpitan și apoi este trimis ca atașat militar în Olanda, iar de la 15 octombrie 1917 la Roma. Generalul Ioan Florescu în elita diplomației militare românești, în „Melidonium” din 4 iulie 2017

⁵¹ Contele Paolo Spingardi s-a născut pe 2 noiembrie 1845 la Felizzano, a îmbrățișat cariera militară și a luptat în cel de al Treilea Război de Independență, purtat de Italia, ca locotenent de grenadier. A fost apoi profesor de topografie la Școala de Război din Torino. În 1887 este transferat la Ministerul de Război, iar după cinci ani revine la școală în funcția de comandant secund. În 1889 este rechemat la Roma și făcut responsabil peste resortul administrativ al ministerului, având gradul de general-maior, după care va ocupa fotoliul de ministru de Război în trei cabinete succesiv, funcție pe care a deținut-o până în martie 1914 și în primul guvern Antonio Salandra, când a fost înlocuit. La scurtă vreme după intrarea Italiei în Primul Război Mondial, a fost însărcinat cu gestionarea problemei prizonierilor proveniți din armata austro-ungară. În timpul unei vizite făcute la lagărul de la Asinara, a contactat malarie și pe 22 septembrie 1918 s-a stins - n.n. A.Ț.

⁵² *Ibidem*, p. 498

⁵³ Gheorghe Mironescu s-a născut pe 28 ianuarie 1874 la Vaslui, a absolvit Facultatea de Drept și apoi pe cea de Litere și Filozofie de la București, a profesat ca procuror la Tribunalul Ilfov și apoi ca avocat al statului, după care s-a dedicat carierei universitare. Pe linia politicii unioniste, a desfășurat misiuni diplomatice la Roma și Paris, fiind membru al „Consiliului Național al Unității Române” de la Paris - n.n. A.Ț.

⁵⁴ Valer Covrig-Cudrec, Simion C. Mândrescu. *Omul din umbra Marii Uniri*. „Și noi am pus o piatră la Temelia României Mari”, în „Cuvântul Liber”, nr. 951 din 14 februarie 2012

⁵⁵ Mihai Popovici s-a născut pe 21 octombrie 1879 la Brașov, a absolvit dreptul la Budapesta și Filozofia la Viena. Între anii 1917-1918 a participat la procesul de constituire a Corpului voluntarilor ardeleni din lagărele rusești de prizonieri și a fost membru al „Comitetului Național al Românilor Subjugați din Monarhia Austro-Ungară”, înființat pe 2 ianuarie 1918 la Odessa - n.n. A.Ț.

⁵⁶ Giorgio Sidney Sonnino s-a născut pe 11 martie 1847 la Pisa, a studiat științele politice, sociale și economice și a intrat în diplomația italiană în 1860. Este ales deputat în 1880, iar în 1893 ocupă fotoliul de ministru al Finanțelor, apoi funcția de premier, în 1906 și 1910. În august 1914, alături de premierul Antonio Salandra, se pronunță pentru neutralitatea Italiei, cu toate că milita pentru unificarea integrală a tuturor teritoriilor italiene ocupate de Austro-Ungaria, dar după eșecul germanilor în bătălia de la Marna își va schimba optica. În acest sens va participa la negocierea acordului secret pe care Italia îl va încheia cu tabăra Antantei în aprilie 1915 la Londra, asigurându-se că puterile aliate vor garanta pretențiile teritoriale ale țării sale. Își păstrează influența în politica externă italiană și

italian pentru transpunerea în viață a inițiativei, întrucât aceasta ar fi asigurat prezența drapelului românesc alături de cele ale aliaților Antantei chiar și după ce România va fi semnat tratatul de pace cu tabăra inamică, prezență care ar fi avut un efect mobilizator sigur și pentru viitoarele unități combatante ale voluntarilor ardeleni⁵⁷.

În sfârșit, demersurile au început să prindă contur după ultima rundă de dezbateri a „Congresului Națiunilor Asuprite din Imperiul Austro-Ungar”, desfășurată la Roma în zilele de 8-10 aprilie 1918. Delegația românească a primit în cele din urmă permisiunea de a înființa o comisie menită să se ocupe de recrutarea prizonierilor ardeleni din lagărele italiene și organizarea lor în corpuri militare de voluntari, iar în perioada următoare, profesorul George G. Mironescu va lua la pas fiecare dintre lagărele italiene în care erau internați românii⁵⁸. Eforturile diplomației românești s-au conjugat așadar cu cele ale ofițerimii ardeleni din lagăre, și ar fi de amintit în acest sens apelul „grupului de acțiune”, alcătuit din 22 de ofițeri internați în lagărul de la Cassino⁵⁹, înaintat pe 6 aprilie 1918 Congresului cu scopul de a dovedi că voința de înființare a acestor unități românești n-ar fi doar produsul intervențiilor externe ale fruntașilor naționaliști de la București, ci că ea ar reprezenta cu adevărat expresia conștiinței naționale a prizonierilor ardeleni de a lupta efectiv pentru făurirea României Mari⁶⁰. La momentul respectiv, în Italia erau înregistrați 17.504 soldați ardeleni, repartizați în 50 de lagăre, 108 ofițeri și 26 aspiranți-ofițeri, împrăștiați în 26 lagăre, concentrările cele mai numeroase ale românilor aflându-se în taberele de la Cittaducale, Cavarzere⁶¹ și Avezzano. Apoi pe 7 mai, la Cittaducale, s-a reunit corpul ofițeresc, pentru instruire, iar Simion C. Mândrescu, ajutat de Sidney Sonnino, care acum ocupa postul ministru de Externe al Italiei, și de generalul Paolo Spingardi, a organizat trei tabere de întrunire a voluntarilor ardeleni⁶², în comunele Fonte d'Amore⁶³, Urbania⁶⁴ și Terrasini⁶⁵. Tot la Cittaducale a funcționat „Societatea Românilor Transilvăneni și Bucovineni”, iar la Cassino nucleul ofițerimii ardeleni, care pe 20 mai număra 84 de membri. Secția de propagandă a acestui grup va scoate un ziar românesc și o carte poștală, adresate prizonierilor ardeleni, iar în iunie resortul în cauză se va transforma în „Comitetul de Acțiune al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina”, sub coordonarea aceluiași Simion C. Mândrescu⁶⁶. Reprezentanți ai Comitetului au fost trimiși apoi la Washington, Londra și Paris pentru a susține cauza unionistă a românilor⁶⁷.

Primii care vor reintra în luptă au fost zece ofițeri ardeleni, pe 4 iunie 1918, repartizați Serviciului italian de informații și utilizați în bătălia de la Piave, pentru ca la începutul lunii iulie premierul italian să aprobe într-un târziu înființarea Legiunii Românești. Ofițerii încartiruiți la Cittaducale au fost echipați cu uniforme militare italiene, dar cu însemne în culorile tricolorului românesc, dispuse orizontal, și încadrați și aceștia tot în Serviciul de informații. În aceeași lună au intrat în luptă alături de italieni trei companii ardeleni de vânători de munte (*Alpini*) cu un efectiv de 13 ofițeri și 830 de soldați. Prima dintre ele, integrată Diviziei 52 din Armata a VIII-a italiană, s-a distins în bătăliile de la Montello și

după căderea guvernului Antonio Salandra, în 1916, și Paolo Boselli, în 1917. Richard F. Hamilton, Holger H. Herwig, *Decisions for War, 1914-1917*, Cambridge University Press, 2004, p. 196

⁵⁷ C. Gh. Marinescu, *Epopoea Marii Uniri*, Editura Porto-Franco, Galați, 1993, p. 307

⁵⁸ Yves Jeanclous, *La France et les soldats d'infortune au XXe siècle*, Editura Economica, Paris, 2003, p. 248

⁵⁹ Cassino, comună situată în provincial Frosinone, regiunea Lazio, în centru Italiei - n.n. A.Ț.

⁶⁰ Corneliu Găiu, Horațiu Bodale (coordonatori), *Strategii de implementare a ideilor asociaționiste în lumea satului. Studii de caz: zona Orăștie*, în „Centru și periferie. Lucrările colocviului național Bistrița 23-25 aprilie 2004”, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2004, p. 329

⁶¹ Cavarzere, comună în provincia Veneția, regiunea Veneto, în nord-estul Italiei - n.n. A.Ț.

⁶² Constantin Olteanu (coordonator), *Istoria militară a poporului român*, vol. V, Editura Militară, București, 1988, p. 538

⁶³ Fonte d'Amore, sat aparținător comunei Sulmona, în provincia L'Aquila, regiunea Abruzzo, în centru Italiei - n.n. A.Ț.

⁶⁴ Urbania, comună în provincia Pesaro-Urbino, regiunea Marche, în centru Italiei - n.n. A.Ț.

⁶⁵ Terrasini, comună aflată azi în zona metropolitană a orașului Palermo, în nord-vestul Siciliei - n.n. A.Ț.

⁶⁶ Membrii acestui comitet au fost: Simion C. Mândrescu, președinte, Dr. Atanasiu Mârza și Valer Pop, vicepreședinți, Ioan Râșca, secretar, Mihai Mironovici, casier, Aron Cotruș, delegat la Padova, Zaharia Barbu, Ștefan Bidnei, Dr. Ion Cimpoian, Claudia Isopescul, Ioachim Obadț, Ștefan Oțel, Dr. Alexandru Socaciu, Nistor Săhleanu, Dr. Tit Livia Trif și Emil Turtureanu. D. Țuțu, *Voluntari români din Transilvania în lupta împotriva Puterilor Centrale, pentru eliberare națională și unitate (1916-1918)*, în „Studii. Revistă de Istorie”, vol. XXI, Editura Academiei R.P.R., București, 1968, p. 1136

⁶⁷ Eliza Campus, *Din politica externă a României, 1913-1947*, Editura Politică, București, 1980, p. 159

Vittorio Veneto sub comanda locotenentului Emilian Piso, fiind și cea dintâi care a primit drapelul de luptă propriu, pe 28 iulie 1918⁶⁸. Cea de a doua companie, integrată Armatei a V-a italiene, a luptat alături de italieni și francezi în bătăliile de la Sisemoled, Valbella, Cimone, Asiago și Monte Cengio. A treia companie, integrată Armatei a IV-a italiene, a s-a distins în cea de a treia bătălie de la Monte Grappa⁶⁹. Constituirea „Legiunii române” s-a tot amânat însă din pricina opoziției foștilor aliați francezi și italieni, care n-au fost de acord la început cu înrolarea în legiune și a unor combatanți proveniți din armata română, aflați acum în exil, și apoi din cauza ministrului italian de Externe, Sidney Sonnino, care deși dorea înfrângerea Austro-Ungariei, nu era de acord și cu dezmembrarea ei. În cele din urmă, acesta a cedat la presiunile exercitate în cabinetul italian în special de mareșalul Armando Diaz⁷⁰, șeful Statului Major al armatei italiene, și de ministrul de Război, generalul Vittorio Zupelli⁷¹. Într-un atare context, pe 15 octombrie 1918, guvernul italian va emite decretul de înființare a „Legiunii române” (*Legione Romana*), alcătuită din trei regimente active și unul de rezervă, iar în fruntea acesteia este numit generalul Luciano Ferigo, fost atașat militar al Italiei la București, potrivit pentru această funcție și pentru că era căsătorit cu o româncă⁷². Primele unități ale Legiunii vor intra în luptă pe 24 octombrie, în cadrul ofensivei de la Vittorio Veneto, și se vor bate până la încheierea armistițiului cu Austro-Ungaria, la 3 noiembrie 1918. Celelalte unități au fost încartiruite la Avezzano și așteptau reîntoarcerea în Transilvania ca efective ale armatei române de ocupație. Aici îi află ofițerul Petre Ugliș, din Pecica, pe confrății săi „triști și deznădăjduiți” din pricina neîntemeiatei întârzieri a repatrierii lor⁷³.

Așadar, după semnarea armistițiului de la Villa Giusti⁷⁴, a fost iarăși nevoie de intervenția diplomației românești pe lângă guvernul italian pentru a obține permisiunea aducerii acasă a foștilor prizonieri ardeleni, bănățeni și bucovineni. Fostul ministru Take Ionescu a sugerat chiar punerea acestor unități în subordinea structurilor locale de putere înființate de românii ardeleni în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș spre a garanta viețuirea și funcționarea acestora, dată fiind încă prezența unor unități militare maghiare în aceste teritorii. Încuviințarea repatrierii a fost obținută de la administrația italiană tot de profesorul Simion C. Mândrescu, iar plecarea spre țară a voluntarilor români a început în ianuarie 1919, când soldații Regimentului 1 „Horia” au fost urcați în tren și apoi, pe 3 februarie, îmbarcați la Taranto pe vase cu destinația Constanța. Au urmat apoi cei din Regimentul 2 „Cloșca”, în martie, și cei din Regimentul 3 „Crișan”, în aprilie, iar ultimele detașamente au părăsit Italia în luna decembrie, sosind în România pe 2 ianuarie 1920⁷⁵. O parte a acestor unități de voluntari vor participa la campania militară a armatei române din Transilvania și Ungaria, în anul 1919, ca efective integrate acesteia.

*

O altă unitate militară alcătuită din voluntari ardeleni se va înființa în Franța. Demersurile făcute de emigrația română în această direcție aveau o oarecare vechime, însă oficializarea nașterii „legiunii românești” va avea loc de abia pe 22 octombrie 1918, prin decretul președintelui Raymond Poincare, întrucât în unele cercuri politice din tabăra Antantei, capitularea României în fața Puterilor Centrale, parafată 7 mai 1918, era percepută ca un act de trădare a Alianței, iar această întreprindere a românilor era suspectată că n-ar urmări altceva decât menținerea locului țării lor la masa viitoarelor tratative de

⁶⁸ Vasile Netea, *O zi din istoria Transilvaniei. 1 Decembrie 1918*, Editura Albatros, București, 1970, p. 97

⁶⁹ Marco Baratto, *Il Cammino della liberta. Il risorgimento italiano e l'indipendenza della Romania*, Editore Lulu com, 2010, p. 61

⁷⁰ *Armando Diaz* s-a născut pe 5 decembrie 1861 la Napoli, a fost numit șef al Statului Major al armatei italiene, după destituirea generalului Luigi Cadorna, în urma înfrângerii suferite la Caporetto. A organizat apărarea italiană pe linia râului Piave împotriva ultimei ofensive austro-ungare din 1918, iar în octombrie a coordonat cu succes bătălia de la Vittorio Veneto, care va scoate Austro-Ungaria din război - n.n. A.Ț.

⁷¹ Dumitru Zaharia, *Simeon Mândrescu și Italia*, în „Carpica”, nr. XI, Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, 1979, p. 44

⁷² Giuseppe Motta, *Ardeal: le origini della Transilvania romana*, Edizioni Nuova Cultura, Roma, 2011, p. 44

⁷³ Eugenia Bârlea, *Perspectiva lumii rurale asupra Primului Război Mondial*, 2004, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, p. 219

⁷⁴ *Villa Giusti del Giardino*, palat situat în comuna Mandria, lângă Padova, în nordul Italiei, devenit celebru pentru că în salonul acestuia s-a semnat armistițiul dintre Italia și Austro-Ungaria, pe 3 noiembrie 1918. Pentru o vreme a fost reședința regelui Victor Emmanuel al III-lea, din noiembrie 1917 până în ianuarie 1918, care și-a stabilit aici comandamentul - n.n. A.Ț.

⁷⁵ Ioan I. Șerban, *Istoricul Legiunii române din Italia (1918-1919)*, în „Apulum”, nr. XVIII, din 1980, Alba Iulia, p. 522

pace⁷⁶. Unitatea voluntarilor ardeleni va fi atașată „Legiunii Străine” franceze de la Lyon, după un scurt stagiul efectuat la Batalionul 26 Vânători de la Vincennes, unde voluntarii au fost echipați cu uniforme de legionari, individualizate cu cocarde și insigne tricolore românești. Drapelul de luptă îl va primi în fortul Sucy, pe 2 martie 1919, de la fruntașul ardelean Alexandru Vaida-Voievod, într-o solemnitate publică organizată de municipalitatea locului. Legiunea românească din Franța nu va mai apuca să cunoască botezul focului, întrucât cele două batalioane ale ei vor fi repatriate 20 iunie 1920, prin portul Constanța, unde vor sosi pe 10 iulie și ultimii voluntari români rămași prin spitalele franceze⁷⁷.

Reintrarea României în război, pe 10 noiembrie 1918, a repus corpul voluntarilor pe picior de luptă. Ca semn al recunoștinței sale pentru sacrificiul românilor ardeleni și bucovineni, demonstrat în încleștările militare purtate de armatele române, regele Ferdinand i-a inclus pe aceștia în unitățile care au defilat la București odată cu reinstalarea administrației românești în capitală, pe 1 decembrie. Corpul Voluntarilor va participa și la ocuparea Transilvaniei, alături de celelalte divizii românești alocate în acest scop. Aici au fost puși la dispoziția Consiliului Dirigent, dimpreună cu unitățile de voluntari venite din Italia și cu membrii gărzilor naționale române⁷⁸. În aprilie 1919 se înființează un nou regiment de voluntari, alcătuit din românii din Țara Moților, ce-și va alege numele „Horea”, iar după 19 aprilie, când această unitate va elibera orașul Beiuș, își va schimba numele în Regimentul „Beiuș”⁷⁹. Toate unitățile de voluntari vor fi demobilizate pe 6 iulie 1919, la Sebeș, într-un cadru festiv și în prezența unor oficialități politice și militare românești.

⁷⁶ Vasile Dudaș, *Legiunea Română din Franța (1918-1919. Pagini de istorie militară și diplomatică*, Editura Mirton Timișoara, 1996, passim

⁷⁷ Ioan Șerban, *Emigranți și prizonieri români din Franța (1917-1919) în lupta pentru întregirea statală a României (II)*, în „Apulum. Acta Musei Apulensis”, vol. XLII, Muzeul Regional Alba Iulia, 2005, pp. 357-366

⁷⁸ Petru Nemoianu, *Prima Alba-Iulie. Voluntarii Români în războiul pentru întregirea neamului*, Timișoara, 1922, pp. 26-30

⁷⁹ G.D. Mărdărescu, *Campania pentru desrobirea Ardealului și ocuparea Budapestei (1918-1920)*, Editura Cartea Românească S.A., București, 1922, pp. 42-62

12

13

